

Naš gospodarski program.

(Poročal na VII. pokrajinski skupščini pov. UJU — Ljubljana dne 6. VII. 1927 v Kranju tov. Alojzij Hreščak.)

Tovariš Pahor nam je razvijal svoje misli o delovnem programu naše organizacije v bližnji bodočnosti. Iz debate je razvidno, da je delegacija z navdušenjem sprejela ta široko zasnovani načrt, znamenje, da se učiteljstvo Slovenije zaveda velike važnosti smotrenega dela v korist sebi in ljudstvu. Brez pridržka — če abstrahiram od formalnosti, po katerih naj se vse delo smotreno usmeri — ste se delegatje in delegatkinje izjavili zato, da zastavimo svoje mu delu v organizaciji in izven nje vse svoje moči, kajti samo od tega bo odvisna usoda stanu in kulturni dvig našega ljudstva.

Socialni in pravni položaj učiteljstva.

Toda stan, ki ima pred seboj tako ogromno nalogo, se mora zavedati, da je njegova eksistenca varna le, če je vsak po edinec v težkih momentih življenja zagotovljen vsestranske pomoči svoje organizacije. Žal bog ne moremo trditi danes tega, če se le površno ozremo na trnjevo pot ljudskega učitelja. Naj ugotovim le brez vseh običajnih jeremijad, da se naš pravni in socialni položaj slabša od dne do dne. Naše nazadovanje je v teh pogledih tako očividno, da mora zreti učiteljstvo s trahom v srcu na bodoče dneve, ki pridejo nanj z vso železno nujnostjo razvoja. V zadnjem času se množijo pojavi, ki nam dajo resno misliti, kako bi zadržali ta pogubonosni tok, zmožen, zanesti v naše vrste obup in malodušje. Splošna gospodarska kriza se zgrinja nad nas v vedno temnejših obrisih ter izpodkopuje solidna tla, na katerih edino je mogoče vzgojiti značajnega javnega delavca. Sami veste, da gmotno neodvisen človek ne more hoditi v svojem življenju tiste ravne črte, ki mu jo narekuje njegovo najboljšo prepričanje. Poleg gospodarskih kalamitet pa teče vzporedno cela vrsta težkih izprememb v našem pravnem položaju; dokaz, da odločujoči činitelji neumorno delujejo na tem, kako bi polagoma prikrajali učiteljstvo na vseh onih pravicah, ki so bile učiteljstvu priznane v časih konjunktura našega novega državnega življenja, kakor da bi ravno učiteljstvo v prvi vrsti moralo nositi vse žalostne posledice nesmotrenega vodstva naših javnih institucij.

Uvedba disciplinskih sodišč nas postavlja v izjemen, za učiteljstvo žaljiv in poniževalen položaj. Povišanje službene dobe ter z njim združeno prikrašanje 15% doklad za službovanje po 32 letih težkega učiteljskega dela, odvzema pravice do povračila selitvenih stroškov ob premeščanju na podlagi prostovoljne udeležbe natečaja, znižanje osebnih dokladov za 10% v korist poplavljenecem, neizplačevanje polnih osebnih dokladov poročenim učiteljicam; so jasno znamenje, kam plovemo.

Če omenjam poleg tega še celo morje krivice, ki se vrše nad učiteljstvom iz zgolj upravnih instanc, tako n. pr. premeščanja učiteljev z mnogobrojnimi družinami na slaba službena mesta počasne ali pa celo tekom celih let neizvršene likvidacije pripadajočih nam raznih prispevkov, slaba stanovanja, nezadostna ali pa celo popolnoma manjkajoča zdravniška pomoč, mislim, da sem vsaj v najširših obrisih očrtal položaj, v katerem se učiteljstvo nahaja in ki ne kaže, da bi se obrnil v bližnji bodočnosti na bolje.

Težke posledice.

Posledice takega socialnega in pravnega položaja so naravnost usodopolne. Samozavest posameznikov in vsega stanu se mase in z njo moralna hrbtnost učiteljstva. Njegov nastop postaja negotov, brez pretenzij in brez zadostnega ugleda. Nesamostojnost učiteljstva rodi hlapčevsko nravo z vsemi strašnimi posledicami za šolo in narod. Gorje ljudstvu in državi, kjer se mora učiteljstvo klanjati vsled gmotne odvisnosti in brezpravnosti na levo in desno, kjer mora tako učiteljstvo vse svoje moči izrabiti v ponižujočem boju za trahico vsakdanjega kruha. To je značilno pesem, ki jo poje učiteljstvo že desetletja, in ki bi morala brniti neprestano po ušesih vseh odločujočih činiteljev, zlasti pa v momentih, ko pripravljajo nove odredbe, s katerimi se kršijo in odvzemajo učiteljske pravice in poganja ves učiteljski stan v težko situacijo, ki rodi tako žalostne posledice. Učiteljstvo nima te zavesti, ne sme pa imeti več niti volje ponavljati zopet in zopet to tužno melodijo po vseh gajih naše domovine.

Okrepitev organizacije.

Borbo za pravično in socialno uredbo učiteljskega gmotnega in pravnega položaja nam bo prepustiti posledicam upravnim organom naše organizacije, naša naloga pa je, da organizacijo dvignemo na ono solidno podlago, ki ji edina more dati vso potrebno borbenost, da se uspešno lahko postavi po robu vsem poskusom, ki bi mogli demoralizirati naše vrste in s tem oškodovati slovensko ljudstvo za dobrino, ki mu jih nudi šola, kjer deluje moralno visoko stoječe učiteljstvo.

Čim smo pa zavzeli to edino pravilno stališče, se nam odpre nujnost zagotoviti naše člane pred posledicami težkih življenjskih kalamitet, povzročenih po našem negotovem socialnem položaju potom direktne gospodarske organizacije v naših vrstah. Z vsemi silami moramo stremeti, da si zagotovimo samostojno vse koristi, ki jih naša smotreno izvršena gospodarska organizacija na najširji podlagi

Direktne koristi močne gospodarske organizacije.

Vsak naš član mora imeti zagotovilo, da mu stoji ob strani solidarna vrsta vseh njegovih kolegov ob vsakem udarcu nemile usode, da ne stoji nikdar sam v trenutkih žalosti in nesreče, ki se tako pogostoma oglašajo pod našim domačim krovom. Vedeti mora, da mu dobra organizacija prisloži na pomoč v boleznih, revščini, smrtnih slučajih, ob krivičnem premeščanju, preganjanju in raznih drugih težkih momentih življenja.

Organizacija mu mora pomagati, ko misli na šolanje, na vzgojo lastnih otrok, ko mu je treba pravnega zagovornika pri brambni njegovih pravic, ko mu je treba cenene kredita v neštetihi slučajih težkega gospodarskega položaja, da doseže le po tomo organizacije vse ugodnosti konsumenta itd. itd.

Dvig solidarnosti in stanovske morale.

Vse te neposredne koristi smotreno izpeljane učiteljske gospodarske organizacije imajo za ves učiteljski stan na splošno, posebno pa za posameznika nepregledne nadaljnjee moralne posledice. Od take gospodarske ureditve si moremo obetati predvsem prožnost stanovskega združenja pri vseh akcijah za naše koristi. Samozavest članstva se bo dvignila na dosedaj nepoznano višino, učiteljski ugled navzgor in navzdol bo pridobil ono potrebno stopnjo, ki jo pogrešamo že dolga leta na svojem križevem potu. Sproščene bodo energije, vključene dosedaj v malenkostni in demoralizirajoči borbi za elementarne pravice stanu in za vsakdanji kruhek. Te energije bo učiteljstvo uporabilo za idejno delo med narodom in za dvig svoje lastne izobrazbe, ki ga bo šele usposobila za mesto kulturnega pionirja. Moralne kvalitete članstva se bodo postopoma dvigale, čut za medsebojno odgovornost v organizaciji bo pridobil na intenzivnosti, nov tok idealizma bo prešinil naše vrste.

Nimam namena prenesti danes pred delegacijo konkretnih načrtov za tako smotreno gospodarsko organizacijo, ker se take naloge ne morejo izvršiti pred širšim forumom, ampak morajo biti le plod tihega in marljivega razmišljanja. Delegacija mora dati svoj pristanek le glavnim obrisom dobro zamišljene gospodarske organizacije in fiksirati načela, po katerih naj se naša gospodarska organizacija uredi. In med temi načeli se mi je obrniti zlasti na ono, brez katerega po mojem mnenju ne bomo dosegli uspehov pri svojem splošnem.

Obveznost članstva pri gospodarskih ustanovah.

Karkoli in kakorkoli naj začnemo, obveznost vsega članstva naše stanovske organizacije pri naših gospodarskih zavodih se pokaže kot neizogibna. Brez obveznosti ne bomo nikdar dosegli one moči, iz katere edino bomo mogli črpati vse one koristi, o katerih sem ravnokar govoril. Le obveznost nam bo našo gospodarsko moč dvignila tako visoko, da bomo lahko v vsakem slučaju prisložili na pomoč našemu članstvu. Obveznost bo postavila vse naše premoženje na razpolago učiteljski organizaciji, da ga obrača po svoji lastni preudarnosti in nujnosti.

Nesocialno pojmovanje.

Delegacija je danes glasno odobrvala ona izjavljanja v našem delovnem programu, ki gredo za tem, da dvignemo v naših vrstah čut solidarnosti, stanovske zavesti in iz njih izviraajoče discipline. Splošna tožba pri najboljših naših stanovskih članih je, da se članstvo in celo posamezna društva ne zavedajo v polni meri svojih dolžnosti in da ovira smotreno delo premočkrat neka anarhična liberalnost učiteljstva. Zločin bi bil, zakrivati si oči pred takimi pojavi v naših vrstah in stremeti moramo s svojimi najboljšimi silami, da izločimo iz vrst organizirancev tako nesocialno pojmovanje lastne organizacije. V ta namen bo morala organizacija trajno dvigati čut za kolektivnost in solidarnost pri vseh svojih akcijah. Naj ne mine noben sestanek, niti v krožkih, niti pri društvenih zborovanjih, da bi učiteljstvo ne podvrglo zadržanja članstva strogemu pregledu, da bi ne iskalo sredstev in poti, ki vzgajajo dobre člane organizacije, da bi ne obsodilo vsakega člena posameznicev in organizacije, kjer bi trumiral osebni egoizem nad koristmi skupnosti, kjer bi skušal posameznik izkoristiti plemenit altruizem svojih kolegov v svoje nečedne osebne spekulacije.

Akoravno moramo priznavati takim vzgojnim vplivom vso potrebno važnost, vendar si ne smemo zakrivati dejstva, da je vsaka vzgoja neprimerno učinkovitejša, če je podprta na vzgledih in če bazira na realnih tleh vsakdanje nujnosti. S tega stališča se nam šele odpre pogled na neprecenljive koristi, ki jih bomo črpali v tem pogledu iz obvezno upeljane gospodarske organizacije. Vse, kar bi samo z vzgojo hoteli doseči, podprli bomo z dejstvi, ki govorijo tak konkreten govor, da se mu ne bodo mogli upreti niti najzakernejši individualisti v naših vrstah. Tak govor pričakujemo po vsej pravici od obveznosti pri naši gospodarski instituciji ter od solidarne udeležbe na koristih, ki izvirajo iz nje.

Konsolidacija združenja.

Čim bo vsak član naše organizacije moral prispevati k dvigu in konsolidaciji tudi gospodarske organizacije, bo prešinil

nov val zanimanja vse članstvo brez izjeme. Čim trši postaja naš boj in labilnejši naš gmotni in pravni položaj, tem višje se bo dvigal pomen trdne gospodarske institucije. Instinktivno se bo oklepal svojega združenja tudi oni član, ki je stal dosedaj s prekižanimi rokami in z ironičnim nasmeškom okrog usten ob strani svojih po-zrtvovalnejših stanovskih tovarišev. Kjer vzgoja pri takih cinčnih parastih ni našla odmeva, dosegla bo prepričevalna beseda gospodarskih koristi gotovo svoj namen. Čut solidarnosti se bo krepil ob spoznanju, da so naše gospodarske sile do dna izkoriščenice, tako velike, da nudijo lahko vsak hip najboljši argument za po-zrtvovalno delo v organizaciji.

Proč z zajedavci.

Proč z bojaznijo, češ, da bi pridobili s tem v organizaciji samo mnogo parasitov, ki so doslej bojkotirali vsako delo in bi poslej le uživali ugodnosti iz tako učvrščenega našega položaja.

Nasprotno: vsled obveznosti prispevanja za naše gmotne koristi in pravic posameznikov na udeležanju gospodarskih ugodnosti, pritegnjeni bodo k intenzivnemu delovanju v organizaciji vsi, pa če tudi bodo gnani nekateri od začetka le po svojih sebičnih instinktih. Imamo pa vso pravico upati, da se bodo taki sebični nagoni polagoma oplemenitili, in sicer tem preje, čim intenzivneje se bo naše članstvo po društvi smotreno in neprestano bavilo s to stranjo naših organizacijskih nalog. Vemo iz izkušnje, da se egoizem posameznika blaži sorazmerno z njegovim delovanjem v organizacijah.

Duh družbe.

Nad mnogimi, združenimi v posvetovanju svojih skupnih interesov, plava vedno duh solidarnosti, plava oko pravice, kajti vedno resničen bo ostal svetopisemski izrek: Kjer so trije združeni v mojem imenu, sem jaz med njimi. Naša organizacija lahko trdno računa, da se z obveznostjo na gospodarskih zavodih dvigne stanovska moralna na ono višino, ki smo jo zastopali upali doseči v dnevih, ko smo obravnavali več ali manj akademsko svoje naloge v šoli in izven nje. Ker bodo na ta način postale ugodnosti in pravice, izvirajoče iz obvezne pripadnosti k naši gospodarski organizaciji skupna zadeva vsega članstva, je dana s tem tudi gotovost, da bo veljala kot kriterij podeljevanja gospodarskih ugodnosti le stanovska zavednost in delavnost posameznika.

To dejstvo samo bo sililo tudi mlačeže k poglabljanju njihovih moči v splošno dobrobit, kajti uspehi organizacij so odvisni od dela posameznikov.

Visoko, etično načelo združevanja malih k močnim učinkom: Eden za vse in vsi za enega, se bo na ta način demonstriralo vsakemu na takih konkretnih slučajih iz življenjskih težav, ko sicer tudi egoist, ki ni nikdar prispeval k obči blaginji, kliče na pomoč socialni čut okolice.

Kritika za vsako ceno — sabotaža.

Razun sebičnežev individualistične mentalitete šteje naša organizacija tudi drugačne vrste pasivnih članov.

Ne da bi hoteli premagati svojo komoditeto in se udeleževati organizacijskega dela, mislijo, da imajo pravico in dolžnost izpodbijati veselje do dela pri svojih tovariših z neprestanim sumničanjem o dobrih namenih organizacijskih vodilnih mest.

To so kritiki po poklicu in za vsako ceno. Kverulantstvo je v naših vrstah prenavaden pojav, da bi smeli s stoječim mirom mimo njega. Dokler gre v organizaciji le za duhovno telo, je kverulantstvo delo zelo olajšano; domišljajo si celo, da v imenu nekega sugeriranega si višjega stališča opravičeno lahko vršijo svoj nečeden posel. Škode od tega itak nimajo nobene, pač pa jih obdaja v očeh nekritičnih kolegov sijaj posebnega vseznanstva in posebne vnetosti za blaginjo organizacije.

Čim pa prinesemo gospodarske probleme ter možnost gospodarskih koristi iz naših lastnih skupnih gospodarskih institucij pred forum vsega članstva, tedaj bo čutil marsikateri izmed kverulantov potrebo, stopiti s svojega visokega mesta poklicnega kritika ter stopiti v areno, kjer se bodo odločale stvari, ki niso zgolj abstraktne in ideološke ampak tako konkretne in platiščne, da se z uspehom ne dajo zagrabiti z visokih, izven organizacije stoječih namišljenih prestolov.

Pravična porazdelitev pravic in dolžnosti.

Neizogibna nadaljnja posledica obveznosti pri gospodarski organizaciji izenakajuje moralne in gmotne dolžnosti vseh organizirancev ter pravično porazdeljuje bremena na vse člane. Na ta način bomo izločili ponižujoč in dobro voljo hromeč občutek najpo-zrtvovalnejših tovarišev in tovarišice, ob misli, da se ob njihovih žrtvah pasejo z ironičnimi obrazi mnogobrojni parasiti, ne da bi bili ti vsaj gmotno enako obremenjeni kakor so sami. Občutek, da moram podpirati z delom in s težko prisluženimi grošili, ki izkoriščajo mojo po-zrtvovalnost s kramarsko brezobzirnostjo, je pa tako ubijajoč, da vpliva usodopolno na aktivnost in optimizem naših najboljših delavcev v organizaciji. Ako odpravimo to zlo, postotela se bo njihova energija in dvignil čut solidarnosti v dosedaj nepoznano intenzivnost.

Dvig rentabilite.

Zgolj stvarno pa pomenja obveznost omogočenje obširne propagande v korist naših gospodarskih organizacij.

Vsi vemo, kako malo odmeva imajo vsi pozivi na delo za dosedanje naše učiteljske

gospodarske zavode, ki so v rokah le maloštevilnih članov — čeprav učiteljev — in to ravno radi tega, ker se velika večina učiteljstva zaveda, da ti zavodi pravzaprav niso njegovi, ampak privatna last.

Le površen pomislek nam zadostuje, da si lahko predstavimo ves ogromen pomen propagande za naše gospodarske zavode — zlasti tiskarne — če bi se tisoči po vsej Sloveniji razvrščenih učiteljev zganili k skupnemu delu za njihov gospodarski procvit. Ze same šolske potrebe, če abstrahiramo od vpliva, ki ga imajo učitelji pri raznih zavodih, društvih in občinskih pisarnah kot sodelujoči člani in celo voditelji, bi rentabilnato naše stanovske tiskarne dvignili na tako višino, da bi se tudi drugi naši samopomočni cilji približali svoji realizaciji v najkrajšem času. To bi pomenilo zopet novo vez, ki bi okrepila našo organizacijo, osamosvojila učiteljski stan tudi gmotno od vseh škodljivih zunanjih vplivov in bi dala učiteljstvu samemu možnost v roke, da izvede z lahkoto v polni meri svoj kulturni program. Vsaka nova možnost pa jekleni energijo za vedno višja in višja stremeljenja, vsak korak dalje na težki poti vlija v srca novega poguma in spreminja vse delo v triumf in epopejo namreč zmagoslavnega pohoda.

Naši zavodi pod kontrolo vsega učiteljstva.

Le obveznost nam bo omogočila intenzivno kontrolo vsega našega gospodarskega delovanja, ker se bodo morali vsi problemi in vse vodstvo poslov predlagati vsem našim organizacijskim instancam v razgovor in odobrenje. Možnost te kontrole bo izpodnesla tla raznim mistifikacijam, bo pripomogla do dviga morale v naših vrstah ter do poglobitve medsebojnega zaupanja in pravega tovarištva.

Prosta pot novim pobudam!

S sistematičnim obravnavanjem vseh naših gospodarskih problemov pred vsem učiteljstvom se nam odpira razveseljava perspektiva, da stopi množica novih iniciativnih sil v naše snovanje, množica sil, ki je bila dosedaj neizrabljena v veliko škodo našega stanu.

Izoginemo se na ta način nekakemu senilnemu razpoloženju, pod katerim životarijo vsa taka podjetja, ki ne pritežajo vedno in vedno mladih in svežih moči v svoj delokrog. Inicijativa in podjetnost, značilna za mlade duhove, bosta pridobili z obveznostjo široko polje udeleževanja v naši organizaciji.

Če še pokažem na šolanje in vzgojo v vodstvu gospodarskih institucij, pridobljeni po smotrenem razpravljanju po društvi, mislim, da sem vsaj v glavnih obrisih za-črtal ogromno važnost vpeljane obveznosti članstva vsega učiteljstva pri vseh naših gospodarskih zavodih. Samo logično bi bilo in izraz resne volje, da učiteljstvo uvede to obveznost, ako je bil aplavz, ki ga je delegacija poklonila izvajanjem tovariša Pahorja glede poglobitve discipline in solidarnosti v naših vrstah, iskren in resen.

Po-zrtvovalnost izraz zrelosti in visoke npravnosti učiteljstva.

Obveznost je pa združena z gotovimi gmotnimi žrtvami, mimo katerih ni mogoče, ako hočemo, da bo beseda meso postala. Predvidevam potrebo, da bo moral vsak organiziranec prispevati skozi dve leti kakih 10 do 20 dinarjev mesečno, ki se bodo nakazali kot deležni fond onim našim gospodarskim institucijam, ki se bodo za prvi začetek smatrale najnujnejšim. Toda brez žrtve in kdor bi si delal iluzije, da je dovolj, če hrupno pritruje rožnatim perspektivam, ki nam jih nudi dobro izvedena gospodarska samopomožna akcija, pokaže samo, da je v tem oziru ali še nerazvit navinec ali pa da mu pomeni vse navduševanje le čisto navaden bluf, ki naj bi skrival njegovo nezmožnost, žrtvovati nekoliko za to, da bi se dvignilo med nami ono delo, kateremu je ravnokar s svojim navdušenim odobravanjem priznaval, epohalno važnost. Učiteljstvo, ki velja samo za vzgojitelja ljudstvu, med katerim dela, mora znati vzgojiti tudi v sebi potrebno moralno silo, ki mu bo ne samo lajšala potrebne žrtve, ampak mu bo žrtve sama v veliko npravno zadoščenje v tistem trenutku, ko se je pričalo, da pomaga s svojimi žrtvami zdati temelj, na katerem bo zrastle ponosna stavba učiteljske svobode.

Ponesite, cenjeni delegati, v svoja društva živo vero v veliko silo, ki je nagromadena v treh tisočih kulturnega delavstva, ako je vsak pripravljen žrtvovati, kolikor zmore. Vem, da je potrebno v dosego tega cilja intenzivno propagandno delo pri vseh društvenih zborovanjih in poedinceh. Če smo pa prepričani o potrebi tega dela — in vaše odobravanje mi govori za to — ne bo nam težko najti živo besedo in po-zrtvovalno pripravljenost, prispevati na vse pretege k temu delu.

Smotrena enotna propaganda.

Za veliko delo je treba temeljite pravice. Propaganda se mora vršiti vse bodče šolsko leto pod enotnim smotrenim vodstvom osrednjega gospodarskega sveta, ki naj ga delegacija danes izvoli in h kateremu je pritegniti eksperte iz vseh naših sedanjih gospodarskih zavodov.

Nobeno društveno zborovanje, noben sestanek brez temeljitega razpravljanja o tej pomembni naši nalogi. Snov za razpravo možnosti koncentracije vseh naših sedaj delujočih gospodarskih organizacij, potrebni pravilniki in poslovniki ter redno poročanje o uspehih in neuspehih že storjenega

dela po družtvih, bo moral dajati društvenim odborom na razpolago ta gospodarski svet. Skrbimo vsi, da bo učiteljstvo tekom enega leta stvarno in moralno pripravljeno, da pooblasti svoje delegate na prihodnji naši pokrajinski skupščini za glasovanje o obveznosti članstva pri naši gospodarski organizaciji. Naloga gospodarskega sveta bo, da se učiteljstvo pravočasno informira o potrebnih višini enotnega deleža in o številu mesečnih obrokov, v katerih naj se ta delež izplača.

Stojimo na stališču, da naj propaganda prepriča članstvo predvsem s stvarnimi argumenti o potrebi te akcije, da pa ne gre zanemarjati npravnih momentov, ki pridejo v poštev.

Volitve delegatov za prihodnjo pokrajinsko skupščino se morajo izvesti na podlagi pritrditve ali odklonitve obveznosti pri gospodarski organizaciji, disciplina v tem vprašanju pa se bo določila na podlagi izglasovane večine.

Ker se zavedamo velike važnosti tega vprašanja za vso našo bodočnost, nas pri tem ne more ovirati malodušje in kverulantstvo posameznikov, ampak hočemo korakati proti svojemu cilju neovirani, pa če bi tudi bili primorani pustiti za seboj vse

one, ki ne dobe v sebi dovolj moralnih sil, da bi sledili našemu koraku proti solncu.

Nismo se borili desetletja za dvig šole in svojega stanu, da bi ne vedeli in krvavo občutili na svoji koži, da ni idejne in vzgojne svobode brez gospodarske svobode. In ker to vemo, bomo smatrali vsakogar, ki ne bo prispeval k naši gospodarski osamosvojitvi, kot škodljivca narodne prosvete in izdajico svojega stanu.

Slovenija utiraj nova pota.

V tem momentu so uprte oči tudi velike večine naših tovarišev širom države na slovensko učiteljstvo. Naša pozicija v celokupni organizaciji, naš kulturni pomen za vse učiteljstvo države ter naša dolgoletna praksa v organizatoričnem delu nam nalagajo dolžnost, da stopamo v prvih vrstah v borbi za osamosvojitve celega jugoslovenskega učiteljstva. Izkažimo se vrednim te častne naloge, ki nam je dana po položaju in zgodovini. Z železno voljo hočemo izvesti svoj kulturni in gospodarski program in pokazati pot do uspeha vsem svojim tovarišem v državi. Postoteri naj naše sile zavest, da z osamosvojitvijo stanu razrežemo svoje, do sedaj vklepane moči v prilog demokracije ljudske izobrazbe in dviga lastnih moralnih sil.

Naš tisk.

(Poročal na VII. pokrajinski skupščini pov. UJU — Ljubljana dne 6. VII. 1927 v Kranju tov. Josip Ribičič.)

V tisku se zrcali moč in moralna vrednost tistega, kateremu služi. Naznотraj je tisk sile, ki preprečuje razcepljenje moči in jih druži v eno samo harmonično enoto, navzven pa je bojno kopje in ščit obenem. Vsak tisk je del splošne javnosti. Po tisku spozna javnost notranjo vrednost in ustroj izdajatelja. Tisk je občutljiva prizma, ki dobermu opazovalcu kaže najpomembnejšo nianso ustroja. Zaradi tega ni nevažno, ampak je neobhodno potrebno, da se s tiskom temeljito in trajno peča najvišji forum organizacije. Vprašanje urednikove osebe in osebnosti je važno, a ne najvažnejše, najvažnejše so direktive, ki jih urednik prejme in po katerih se mora ravhati. Urednik je izvršilni organ smeri, sprejetih na glavnih skupščinah in pride njegova zamenjava šele takrat v poštev, če njegova osebnost ne nudi dovolj garancij.

V tem oziru smo bili doslej vse prepo-vršni. Del našega tiska, na katerem smo imeli vsi največji interes in katerega smo sami izdajali, je stal sakrosanktno ob strani naših izvajanj z devizo: »noli me tangere«. Posledice te naše indiferentnosti ali recimo: pretirane obzirnosti so se kazale v tisku samem, ki je lahko hodil poljubno pot, in pa v tem, da n'so celo nekateri naši agilni člani videli tesne spojenosti med stanovskim in kulturnim delom organizacije. Ta naša premajhna briga ni najmanj pripomogla do zahtev po kulturni opredelitvi organiziranih članov, kar je absurdno! Naš tisk je bogat in pester; v njem se ne izraža le naše strokovno razredno gibanje, ampak tudi naše kulturno delo. Temeljito in stvaren pogovor ter natančna določitev smeri našega tiska bi morala biti skoroda glavna točka na vzporedju vsakoletne skupščine.

Ne da bi se spuščal v podrobno kritiko dosedanjih napak v našem tisku, preidem k posameznim delom, skušajoč jim določiti delokrog in smernice za bodočnost.

Stanovsko-politični tisk.

»Učiteljski Tovariš« je glavno zrcalo našega organizacijskega dela za utrjevanje stanovske zavesti in za dviganje moralnega nivoja našega stanu. Za hlastno iskanje potov, ki vodijo do realizacije novih smeri, sprejetih z deklaracijo, za kompromisna popuščanja v načelnih vprašanjih, bi ne smelo biti prostora v njem. Skozi vsak njegov stavek bi se morala viti sberba in jasna nit našega hotenja in našega cilja. Vsak njegov uvodnik mora biti verna slika situacije, tako da bi vsak član iz njega črpal nov impulz za bodoče delo. Inicijativno in gradivo za te članke dajaj tajnik poverjenstva, ki mu mora biti vse gibanje v organizaciji do potankosti znano; urednikova skrb pa bodi, da se napišejo. Treba bi bilo dati uredniku sredstva na razpolago, da si take vrste člankov eventualno naroči. Tu bi ne smeli skopariti, tu bi morali prenehati s zastojkarstvom in s podcenjevanjem duhovnega dela. Na uvodno mesto spadajo tudi primerni članki važnih zgodovinsko nacionalnih dni. Vidov dan nam n. pr. prelepo kaže kako dovede kremenja volja do moči in moč do zmage.

Ekskluzivna in separatistična naziranja bi ne smela stati v listu na takorekoč ofi-cielnem delu, ampak pod rubriko »Svobodna beseda«, ali »Svobodna tribuna«. Morajo pa biti pisana tako, da ne vsiljujejo svojega naziranja vsem, ter tako, da ne kompromitirajo splošni intelektualni nivo s svojim duhovnim uboštvom. Tudi svoboda imej svoje meje. — Pač pa moramo v kulturnih vprašanjih tolerirati vsak »pro« in »contra«. Isto vzgojno nalogo kot uvodniki vsaj vrše tudi novice iz stanovskega pokreta naših tovarišev v inozemstvu in stanovskega pokreta drugih narodov. Poročila društvenih zborovanj naj vsebujejo samo kar je originalnega in kar vse zanima. Osebnosti kadilnice bi se morale odpraviti. Sklepi društev ne spadajo v list, ampak na centralo, ki jih ali sprejme in nato obelodani, ali pa jih predloži delegaciji, da o njih sklepa. List bodi zrcalo našega skupnega dela.

Vabila naj se tiskajo sumarično. Dnevni red je nepotreben, ker ga itak prejme vsak član od društvenega tajnika. Kjer to ni upeljano, naj se upelje.

Nekrologi so artistična zadeva in naj bodo pisani tudi artistično.

Isto velja za književna poročila, ki spadajo v list pravzaprav le kot kronistično naznanilo, kajti objavljenje hvalisanj, ki so danes pridejana skoroda vsaki novi knjigi, posebno manjvredni, objava takih reklam namesto književnih ocen, nas premnogokrat blamira pred kompetentno javnostjo, ki po njih sodi našo literarno izobrazbo in naš literarni okus. Res je, to delajo vsi dnevniki, a ti bi ne smeli biti naš vzor. Obširnejša književna poročila naj izidejo le o delih, ki nas posebno živo zadenejo in ki zahtevajo nujno konstatcijo ali takojšen odgovor. Ostalo spada v »Popotnika«, »Tovariš« bodi tedaj urejevan tako, da se bo iz njega razbralo v glavnem vse gibanje strokovne organizacije. Vse to delo pa seveda ne moremo naprtiti eni sami osebi — uredniku. Urednik nam bodi le porok, da se list urejuje po navodilih sprejetih na skupščinah. Njegova skrb in njegova pravica bodi, da si preskrbi njemu odgovorne urednike za posamezne rubrike.

Pedagoško-znanstveni tisk.

Kakor bodi »Tovariš« zrcalo našega notranjega organizacijskega dela, tako bodi »Popotnik« dokument učiteljevega kulturnega udejstvovanja in opora pri šolskem delu. Tedaj: napol glasilo našega kulturnega dela (sem spada tudi organizacija samoizobraževalne akcije), napol pa znanstven — ali manj znanstven kot praktičen. Pol reflektiven, pol aktivno praktičen. Članki, ki nimajo sodobne vrednosti in ki nimajo zveze z našim šolskim delom, naj odpadejo. Popolnoma se strinjam z Jožetom Pahorjem, ki nam je rekel, da mora »Popotnik« spet postati intelektualni voditelj slovenskega učiteljstva ne samo v učnem in metodičnem oziru, ampak prav posebno še v njegovi splošni izobrazbi. Naloga »Popotnika« je, da pomaga reformirati našo intelektualistično osnovno šolo v delovno kmečko šolo, v praktično šolo, ki se bo bolje izplačala kot današnji tip.

Ne strinjam pa se z njim, ko smatra, da je v »Tovarišu« potreben prostor za poročila o kulturnem udejstvovanju učiteljstva, kajti tam bi poročila imela le momentano vrednost, in je tudi treba za to delo temeljite in splošne izobrazbe. Kakor smo upeljali smotrenost v organizacijsko in stanovsko delo, tako jo bomo morali upeljati tudi v naše kulturno udejstvovanje, če hočemo, da nam naše delo donaja sadov. Naj je bilo tridesetletno kulturno delo učiteljstva še tako požrtvovalno, vidnih in trajnih uspehov ni rodilo.

Poročila o kulturnem udejstvovanju učiteljstva spadajo v »Popotnika«, v »katerem ne najdemo nobene sledi o delu pijo-nirjev nove reforme«, kakor smo danes slišali. Da se more to izvesti, je seveda treba to, na kar nas opozarja »Popotnikov« urednik s temi besedami:

Osigurati list materialno tako, da se mu obseg poveča, in pa spise honorirati tako, da reflektira list lahko na stalne dobre so-trudnike. Rajnki Cankar je »zastojkarje« prekel — »Popotnikov« urednik goji še to pasmo in je zastojkarjem celo hvaležen, ker mu pomagajo ter časih res odvzemo del bremena z njegovih ram. To pa so le slučaji, vršina lista pa se mora meriti po stalnem sotrudištvu.

Mladinski tisk.

Nič manj važna zenica v našem očesu kot »Tovariš« in »Popotnik« bi moral biti »Zvonček«. Zanj bi moralo veljati načelo, da je za mladino najboljša — komaj zadostno. Moral bi biti torišče, kjer bi se srečali naši in tuji najboljši mladinski pisatelji. Postaviti bi se moral v službo novim smerem, t. j. novi šoli. Presekati bo moral s preteklostjo in iti s časom. Urejevan bi moral biti tako, da bi se vsak čas lahko sprejel kot šolski časopis ali vzgojna revija mladine. Izključno beletristična vsebina bi

morala služiti vzgoji in ne bi smela biti zgolj slučajna; sestavki iz realnega sveta, pisani v umetniški, beletristični obliki pa služiti kot podkrepilo realni snovi. V posebnem delu naj poleg tega prinaša aktualne novice, ki otroka zanimajo in ki vplivajo nanj vzgojno. Prav je, da otrok v listu, v njemu namenjenem delu, sodeluje, a to sodelovanje bodi prosto, spontano, nešolsko, brez sledeče ocene otrokovih misli, ki spominja na šolsko disciplino, in najvažnejše: to sodelovanje ne sme izgledati kot reklama za list.

Seveda je vse to odvisno od gmočnega stanja lista, oziroma od števila naročnikov. Z dobro organizacijo pa se to kaj lahko izvede. Če se bodo sestavki iz »Zvončka« uporabljati tu pa tam v šoli kot čtivo, se bo kaj kmalu vzbudilo zanimanje zanj. (Poznam dobrega šolnika, ki zajema snov za skoroda ves pouk v šoli iz političnega dnevnika in ima s tem načinom pouka lepe uspehe). Da se vse to realizira pa je v prvi vrsti potrebno, da se vsi naši člani zavedajo pomena mladinskega lista. In to zavest posplošiti, je naloga »Popotnika«, kakor je naloga »Tovariša« kontrolirati organizacijsko delo članstva v tem oziru. Potrebno bi bilo imenovati odbor par članov, ki naj se z urednikom natančno pogovore o podrobnostih, ki so potrebne, da list usmeri svoje korake po direktivah sprejetih na današnji skupščini in o načinu pridobivanja naročnikov.

Vsak učitelj je več ali manj gotovo čutil vrzel, v katero je pahnjjen otrok po izvršeni šolski dobi v vzgojnem in tudi v ožri splošne izobrazbe. Prepuščen sam sebi tava in išče, in to v dobi, ko je njegova duša najbolj dovzetna za zunanje vplive. Niti srednješolski mladini ni ta vrzel povsem prihranjena. Vez, ki vežejo otroka na učitelja so na mah presekane; otrok pade po osemletnem našem vplivu v območje tujih moči, ki navadno ne goje simpatij s šolo. Učiteljstvo bi moralo zastaviti vse svoje sile v to, da bi mladino obdržalo tudi po izvršeni šolski obveznosti pod svojim poštenim vplivom, kajti današnja mladina je jutrišnji narod.

Važno nalogo v tem oziru bi izpolnil strokovno-literaren list za odraslo mladino, kateri bi prinašal dobre sestavke iz vseh mogočih panog pod naslovi, n. pr.: »Leposlovje«, »Naša zemlja« (to bi bili sestavki iz realnih ved), »Naše telo« (članki o zdravju, športu, iger), »Naše delo« itd.

Čul sem pomisleke nekega meščanskošolskega ravnatelja, da bi meščanskošolski učitelji in srednješolski profesorji ne sprejeli simpatično takih publikacij, če bi jih osnovnošolsko učiteljstvo izdajalo. Jaz tega ne verjamem — a če je res — prav! izdajali bomo list za našo kmečko mladino, ki je tega morda še bolj potrebna kot srednješolska in pa tudi zato, ker je naša — in izključno naša. Ne kapriciramo se na uredniško čast — ta je lahko v rokah tudi ne-učitelja — hočemo le nadzorovati pot, po kateri hodi naša mladina predno se prelevi v narod, in hočemo obdržati v svojih rokah vse postavke, ki dvigajo ugled našega stanu, za kateri ugled se moramo dnevno boriti, kajti nobenega stanu ugled ni splošnosti tako na poti kakor naš. (Mislim, da to zaradi tega, ker se polagoma emancipiramo in postajamo od dne do dne faktor, preko katerega v doledni dobi ne bo mogoče iti v nobenih aktualnih vprašanjih).

Književne Maticе.

Potrebna, četudi ne tako pogostega in neprestanega vpliva in važna dovolj, da bi jo bilo treba realizirati, se mi zdi »Mladinska Matica«, o kateri je »Tovariš« že poročal.

Njen delokrog bi bil isti kot drugih »Matic«. Izdajala naj bi vsako leto enkrat razne publikacije, kot n. pr.: 1. »Koledarček« z raznimi statistikami o dinastiji, o letalstvu, šolstvu, razne primerne šale, uganke itd. 2. Beletristično obdelano knjigo realne vsebine. 3. Povest po možnosti izvirno. 4. Prevod iz svetovne literature. Literarna vsebina teh publikacij naj bo zajeta iz naroda, iz vsega kar ima narod lepega, vzgaja naj okus, domačnost, ustvarja naj telesno in duševno zdrave ljudi. Povesti naj imajo zdravo zrno, a naj ne bodo tendenčne. Realna snov bodi literarno obdelana in brez suhoparnosti. Tu bi bili na mestu dobri potopisi. Matica imej poleg tega pravico izdajati tudi druge mladinske knjige.

Organizatorični ustroj »Matic« bodi: Odbor, sestojec iz literarno naobraženih članov, ki so obenem recenzenti. Ta odbor pošilja okrožnice sreskim poverjenikom, ki organizirajo po srezih nabiranje naročnikov in pobirajo članarino. Šele ko je članarina zbrana in je gmočni uspeh zasiguran, izide prva izdaja publikacij. Ta odbor bo moral po svoji sestavi garantirati, da publikacije ne streže širiti kakih posebnih svetovnih naziranj.

Ostanejo nam še publikacije »Šolske Matic«. O teh sem že povedal svoje mnenje v svojem delovnem programu in nimam ničesar dodati.

S tem svojim referatom nisem imel le namena dokazati potrebo reorganizacije našega kulturnega programa, ki je doslej taval po poteh brez jasnega cilja, ampak tudi spraviti s pota trditve o nekulturnem programu naše stanovske organizacije.

Končujem in podčrtujem Pahorjeve besede:

Kar investiramo energij in kapitala, naj nese dobre obresti, to načelo zasledujemo vedno! Ideje so mrtve, če nimajo živih nosilec, ideje so seme, ki jim da dejanje obliko in življenje. Vsaka misel se realizira šele tedaj, ko jo nekdo zgrabi in stori vse, da postane meso.

Za vsako naših ustanov je potreben krog ljudi, ki se z ljubeznijo in voljo predajo stvari, pa bomo zgradili mnogokaj, čemur se je odprla pot z gibanjem učiteljstva v zadnjem času. Čujem tožbo, da takih ljudi nimamo dovolj, toda povedati moram, da je še vsako zdravo gibanje v smeri napredka rodilo tudi može, ki so izpeljali, kar je bilo potrebno in nujno.

Priporočamo tvrdke, ki so oglašene

v Ročnem katalogu
za šolsko leto 1927/28.

Učiteljski pravnik.

—§ Uredba o stanarini državnih uslužbencev, ki imajo stanovanje od države ali samoupravnega telesa (člen 39. uradniškega zakona).¹

Člen 1. Uslužbenec, ki ima stanovanje od države ali samoupravnega telesa, bodisi v državni ali samoupravni zgradbi, bodisi v zgradbi, ki jo je najela država ali samoupravno telo, prejemajo stanarino, predpisano v členih 35., 36., 37. in 38. zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih, po odredbah te uredbe.

Člen 2. Stanovanje, ki ga ima uslužbenec od države ali samoupravnega telesa (stanovanje v naravi), sme biti tudi njegovo službeno stanovanje, t. j. stanovanje, ki pripada uslužbencu v korist službe same in v katerem mora stanovati po službeni dolžnosti.

Glede vsakega stanovanja v naravi mora določiti pristojni minister, ali je to stanovanje službeno stanovanje ali pa stanovanje, v katerem ni treba, da bi moral uslužbenec stanovati v korist službe, kolikor ne bi bilo to že predpisano drugače.

Člen 3. Uslužbenec, ki imajo stanovanje v naravi, prejemajo, ne glede na to, ali je stanovanje službeno ali ne, samo razliko med stanarino, ki jim pripada po zakonu, in vrednostjo stanovanja, v katerem stanujejo. Če je vrednost stanovanja večja od stanarine, ne prejemajo stanarine, pa tudi ne plačujejo odškodnine za večjo vrednost stanovanja.

Člen 4. Če stanovanje v naravi ni službeno stanovanje, sme dovoliti pristojni minister uslužbencu iz veljavnih razlogov, da stanuje izven tega stanovanja. Če provzroča uslužbenec v stanovanju, ki ni njegovo službeno, nered in nemir, in sicer bodisi sam, bodisi kdo iz njegovega hišnega gospodarstva, mu sme prav tako minister odvzeti stanovanje. V obeh teh primerih pripada uslužbencu zakonska stanarina, če more država kako drugače ukoristiti do-tično stanovanje.

Člen 5. Vrednost stanovanja se ugotavlja po legi hiše in stanovanja, po številu, velikosti, kakovosti in udobnosti prostorov (sob, jedilne shrambe itd.), po eventualnih drugih prejemkih (voda, kurjava, razsvetljava, kopalnica itd.) in po površini, kakovosti in kulturi zemljišča, ki pripada k stanovanju, in sicer po najemini, ki se plačuje ali bi se morala plačevati glede na krajevne razmere.

Člen 6. Vrednost stanovanja se ugotavlja na podstavi skupnega mnenja, ki ga odda starejšina urada, pri katerem dotični uslužbenec slušuje, in finančni uradnik, ki ga odredi pristojno finančno oblastvo.

Če se omenjena organa ne zedinita, je treba postopati na podstavi mnenja, ki ga odda oblastno gradbeno oblastvo.

Odločbo o ugotovitvi vrednosti stanovanja izda pristojni minister ali njegov pooblaščen organ. Ta odločba je izvršna.

Člen 7. Vrednost stanovanja v naravi se ugotavlja vsako peto leto; vendar pa se sme v poedinih primerih, po izkazani potrebi, ugotoviti tudi izven tega roka.

Člen 8. Razmerje med državo (samoupravnim telesom) in državnim uslužbencem, ki uživa stanovanje v naravi, ni najemniško.

Člen 9. Vrednost vseh stanovanj v naravi državnih uslužbencev, ki imajo pravico do stanarine po zakonu o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih, se mora ugotoviti po odredbah te uredbe najkasneje v enem mesecu od dne, ko stopi ta uredba v veljavo.

Člen 10. Ta uredba, izdana na podstavi pooblastitve v členu 251. zakona o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih z dne 31. julija 1923., ima glede na odredbo člena 94. ustave moč zakona ter stopi v veljavo z dnem, ko se razglaši v »Službenih Novinah«.

V Beogradu, dne 8. junija 1927.; št. 36.360.

Minister pravde:

Minister pravde: dr. M. Srškić s. r.

Ministrski svet je v seji z dne 6. junija 1927. usvojil gorenji predlog gospoda ministra pravde in odobruje, da se proglasi kot uredba ministra pravde.

Predsednik ministrskega sveta, minister za notranje posle: Velja Vukičević s. r.

(Podpisi ostalih ministrov.)

¹ »Službene Novine kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca« z dne 17. junija 1927. št. 133/XXXIX. Uradni list št. 67. I. 1927.